

Георги Раковски

Показалец или ръководство
как да си изискват и издирят
най-стари черти нашего
бития, языка,
народопоклонения, старого
ни правления, славнаго ни
прошедствия и проч.

Цел настоящаго съчинения е да покажеме народу си най-стари черти бития му, народопоколения, языка, правления, славнаго му прошествия и проч., както и сам ѝ наслов показва.

За такова важно предприятие нужни и необходими вещества за доказательства се изискват, писмени народни паметници, от коих ни сме оскъдни много; а и колкото съществуют, тии стари наши паметници се отнасят не по-далеко кръщения Преславскаго двора, от коих же твърде малко са досега открити и познати и кои не са доволни да послужат нам за това предприятие.

Писавшии за нас съседни чужди народи, с коим наш народ отколе е имал работи, както византийци и римляни, тии же твърде кратко са се изражавали за нас, кога им е вхождал в предмети и наш народ; а на много места са писали пристрастно и изкривили истина. Рядко се среща от тях добросъвестен битописател, кой да е писал чиста истина!

Колко за първи битописатели елени, именно же Иродот и Тукидид, от коих са почерпали първи черти битописания си сички днешни европейски учени народи, тии еленски битописатели так же са писали безосновно и многожди пристрастно, защото и сами тии не са знаили начало си, тоест на кое място и в кой предел земнаго кръга са се появили най-напред на свят и как са дошли в Европа. Техни повествования са облечени с тъмная мъгла баснословия, кое е владало тогдашни човеци. И така, като не са знаили тии сами нищо положително за себе си, тоест за свой еленски народ, нито за языка си, писали са басни (приказки), украсени с творческому въображению, повеч да наслаждат слишатели си. Тяхно най-старо начало бития им е следное: Зевс решил да изстреби человечески род и сътворил потоп; от того потопа се спасили Девкалион и жена му Пирра¹. Тии после, според едно гадалище, като си прибулили очи, зели камения от земя и мятали ги назад и напред. Колкото камения мятал Девкалион, станали мъжки деца, а колкото мятала жена му Пирра, станали женски. Между мъжките имало и едно, кое се звало Елен и отамо се завъдили елени³!

Знайно е, че Иродот, кого славят за отца повестности, прочтал е свое съчинение на олимбийски сборове. Разумява се, че той е писал по духу века, тоест така, като да задоволи напоени тогдашни еленски глави

1. Девкалион и Пирра са Дева-Кали и Първа, воплощение (incarnation) Сива бога² според индийское баснословие. Елени сичко са зели от Хиндистана и прикроили по своему. (Бел. Г. Раковски.)

2. Сива бога – индийския бог Шива.

3. елени – елини, древни гърци

от баснословни суеверия и пустоверия, иначе не би дръзнал да се появи с други мисли пред еленски народ, а камо ли да пише и прочте на общо съборище противу духу им. Самий пример, що осъдиха Сократа на смърт тогдашни образовани атинейчани, че узнал идолопоклонское заблъждане и искал да извади народа си от него, доказва наша реч. Еленски въобще тогдашни описатели, като са били тии сами заблъждени в повестност си, заблъдили и цяла Европа! А най-много като са прикроили и изкривили странни имена по свойству и окончания гръцкаго си языка.

Учений свят Европи, преди да се запознае с Хиндистан и узнае самъскрити му язык, сами източници повестности имаше еленски описатели, а именно Иродота и Тукидида. Но като се упознаха с Хиндистан и научиха до някой си стъпен самъскрити – староиндийски язык, – видяха и узнаха, че не само съобщении Европе науки чрез еленски философи, а най-паче във време похода великаго Александра в Хиндистан тии науки и изкуства са зети оттамо, но още, че самъскрити – староиндийски язык – обема сички коренни речи европейских язык. От того еленское белило почва да се лъщи и баснословная мъгла, коя покриваше европейска повестност, почва да се разижда, гонима от духа истини. Учений свят заключи, че първобитно жилище европейских народ е било Хиндистан. Но никой не се е заузел досега да докаже следния: 1) дали сички днешни европейски народи и тамо в първобитное си жилище са били така разделени и носили тия исти имена, или други някои си; 2) дали това сродство языков със самъскритому е посредствено или непосредствено, тоест дали всеки от европейских язык, в коих се вижда малко-много сродство със самъскритому, е зел сродство то още в Хиндистан, или тук в Европа, като се отделило то първо голямо племе в разни предели, отдалечило се от матернаго си языка и съставило съвсем други несвойствени майце му звукове, или изпърво начало преселения в Европа са дошли две-три племена и като са се смесили тук временни обстоятелства, съставила се е тая смес европейских язык, коя малко-много сочи да има сродство със самъскритому. Тойзи предмет колкото е труден, толко повеч е важен, щото, ако се реши, съвременно ще се реши и разясни цялая повестност Европи!

Европейски учени, кои са се занимавали досега отчасти на тойзи предмет, имали са под видъм въобще само еленски, латински и немецки язици и твърде мимоходъм славянски зъвим язык, без да го знаят и него кой е; а за наш български язык нити спомен е било!...

Тии учени постъпвали са обично в свои изискания по следно-му начину: 1) какви знания има всеки народ за свое начало или изводи от

свои попредания, или положителни повествователни грамоти; 2) показаня, кои могат да се добият от естествословни изпитвания (physiologie), гледания по черепи от мъртви глави (cranioscopie) и лика человеческого (physiognomie); 3) язык или свойства, коих е говорил и говори един народ; 4) отличителния начертания (caracteres), коих показва всеки народ в дружелюбное, нравственное, умное и вероизповедное си състояние.

Ни же в наш предмет постъпваме в изискания си се по тойзи път, като изхвърляме и оставаме настрана естествословния изпитания на мъртви и гнили черепи от човешки глави и мъдрувания от лика и краска человеческого образ, защото сме твърде уверени, че естествени тайни никой не е достигнал, нито ще достигне и че сама природа показва ежеминутно изменение въобще на сички животни; а камо ли в разстояние на няколко векове да не е станало изменение на първи чловеци, а най-паче в земния дълбини на мъртви им глави! Ни видиме ежедневно, че едно животно или растение, като се премести от един предел в други, де се разликува въздух, за скоро почва да се изражда и измъстра, а след време изменува се съвсем. Под истому закону природы е подложен и человек, словесное животно; щото от мъртви човешки кости и гнили от глави им няколко – вечни черепи, ако иска някой си да узнае на какво от днешни человечески племена е принадлежала тая глава, то е исто, като кога ищи някой си да улови и извади отлъснатата лика месеца във води или да се бори с вятъра! Ни можеме да наведеме тисещи примери, че такива изискания са празни и безосновни, ако ни допушаше време и ако то не ни отвлачаше от предмета нашего предговора.

Наш най-голям и най-верен източник е българский жив и говорим язык, кой твърде малка разлика има от самъсъкритого и зендскаго языка, коих учений свят е мислил за мъртви язици!

Според тия правила ни разположихме сие наше съчинение, кому дадохме име Показалец, на три части, коим съдържание се предлага тук. Първая част я имат на ръце читатели, а остали две части са готови преписани за печатане, само ожидават великодушное спомоществование някого си родолюбца българина, да излезат по-скоро на свят. Каква же важност ще принесе сие наше съчинение не само българъм, но и веем прочим славенъм, оставаме ученому святу да разсади и да реши; а ни оставаме със самая душевна утеха и наслаждение да принесем полза роду си.

Статията е въведение към книгата „Показалец или ръководство...“ (1859)

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Николай Аретов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7409>]